

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

SPRAWOZDANIE ROCZNE
Z REALIZACJI PLANU DZIAŁANIA
KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH na lata 2014-2020
ZA ROK 2016

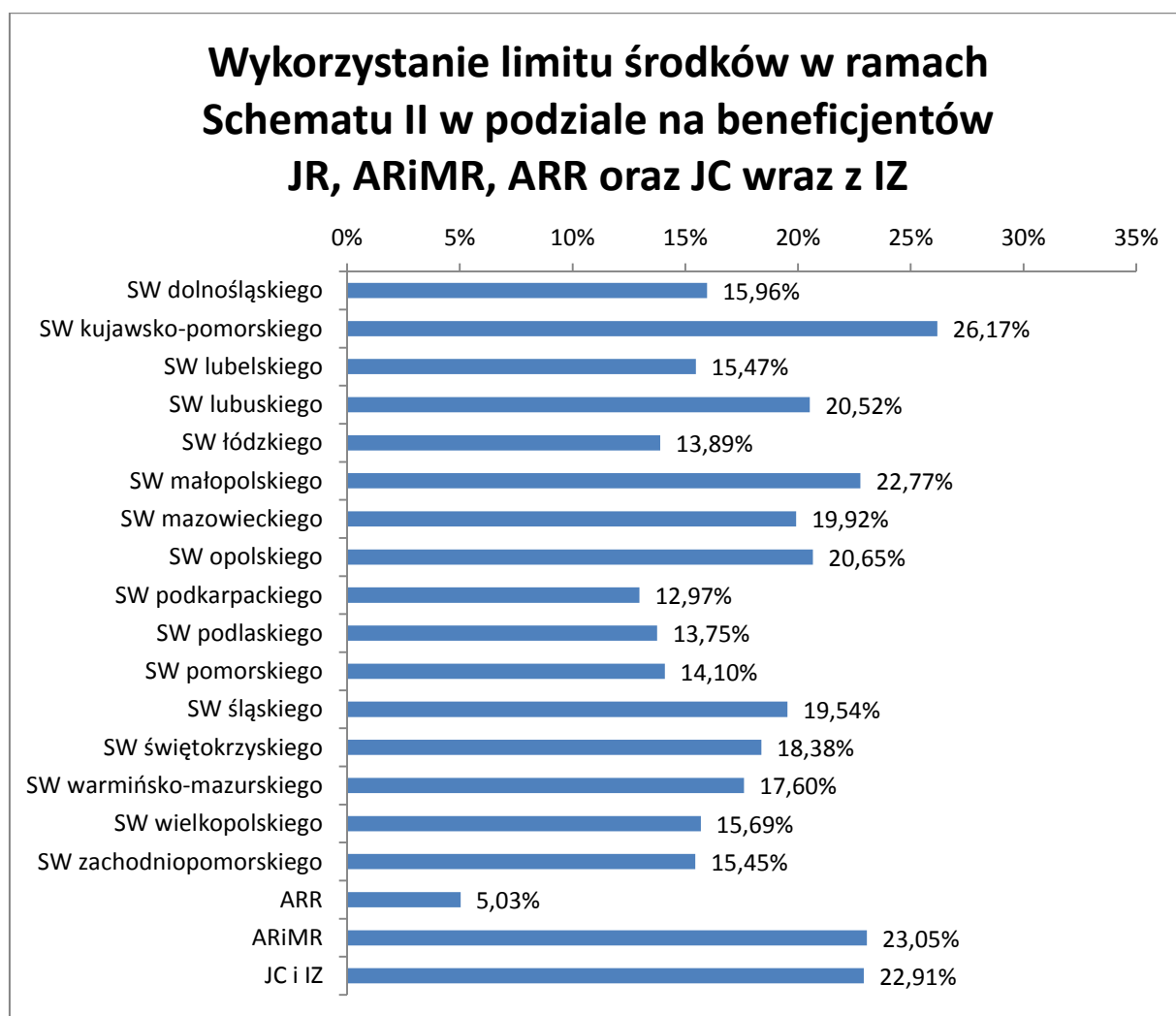
Warszawa, 15 maj 2017 r.

1. PRZEBIEG REALIZACJI DZIAŁAŃ KSOW

Szczegółowe dane dotyczące wydatków poniesionych w ramach Planu działania 2014-2020 do 31 grudnia 2016r. przez Jednostki Regionalne, Centrum Doradztwa Rolniczego, Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencję Rynku Rolnego oraz Instytucję Zarządzającą wraz z Jednostką Centralną przedstawiono w załączniku 1 do niniejszego sprawozdania – plik „Załącznik 1 do Sprawozdania rocznego z realizacji Planu działania za rok 2016.xlsx”.

Analiza efektów realizacji działań objętych Planem działania KSOW 2014-2020 w ujęciu finansowym.

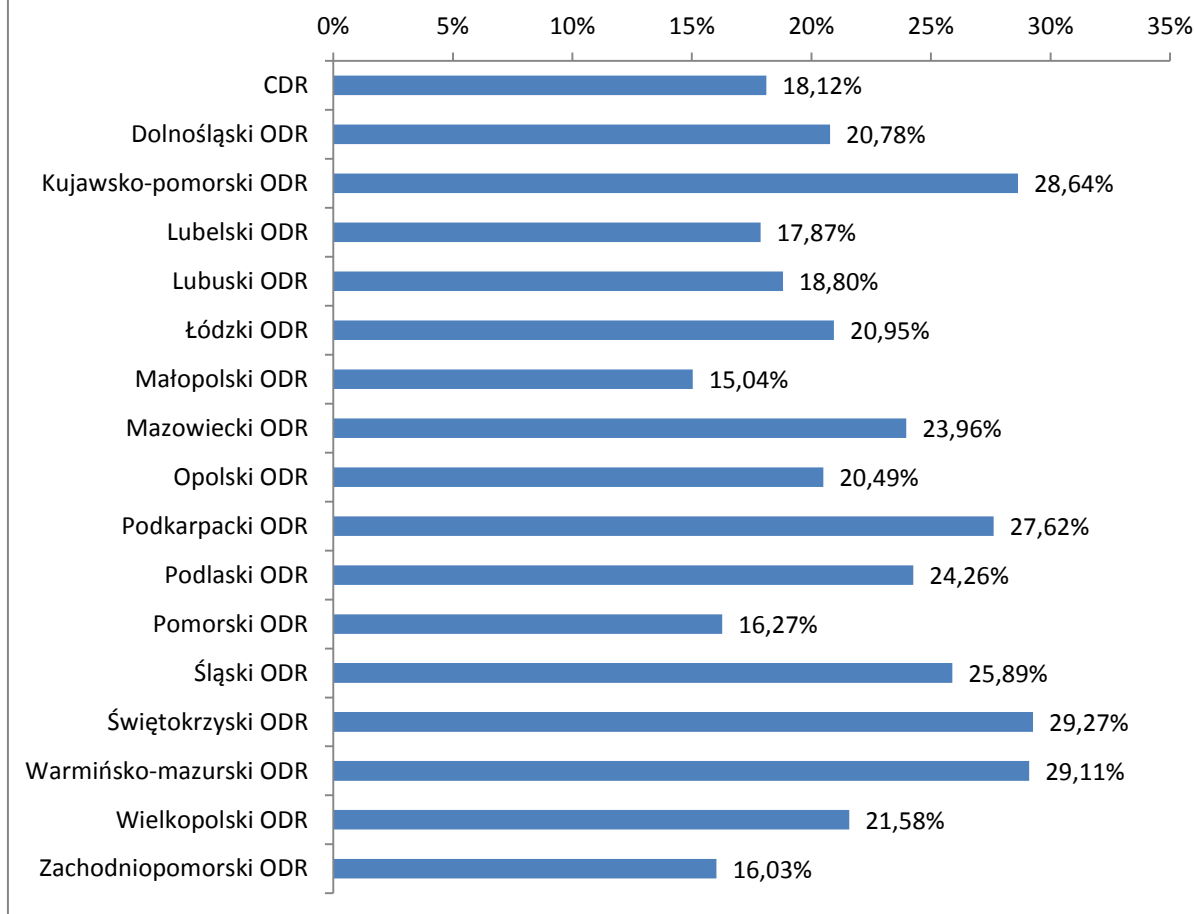
Limit środków wynikający z rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. poz. 335 z dnia 25 lutego 2016r.)¹ dostępnych w ramach schematu II Wsparcie funkcjonowania krajowej sieci obszarów wiejskich oraz realizacja działań informacyjno-promocyjnych PROW 2014–2020, wynosi 60 000 000 euro, a w przeliczeniu² na złote 253 344 000 zł.

¹ W dalszej części sprawozdania zwanego Rozporządzeniem.

² Do przeliczenia na złote przyjęto kurs EURO/PLN Europejskiego Banku Centralnego z dnia 28.04.2017 – 4,2224.

Wykorzystanie limitu środków w ramach Schematu II w podziale na beneficjentów CDR i WODR-y

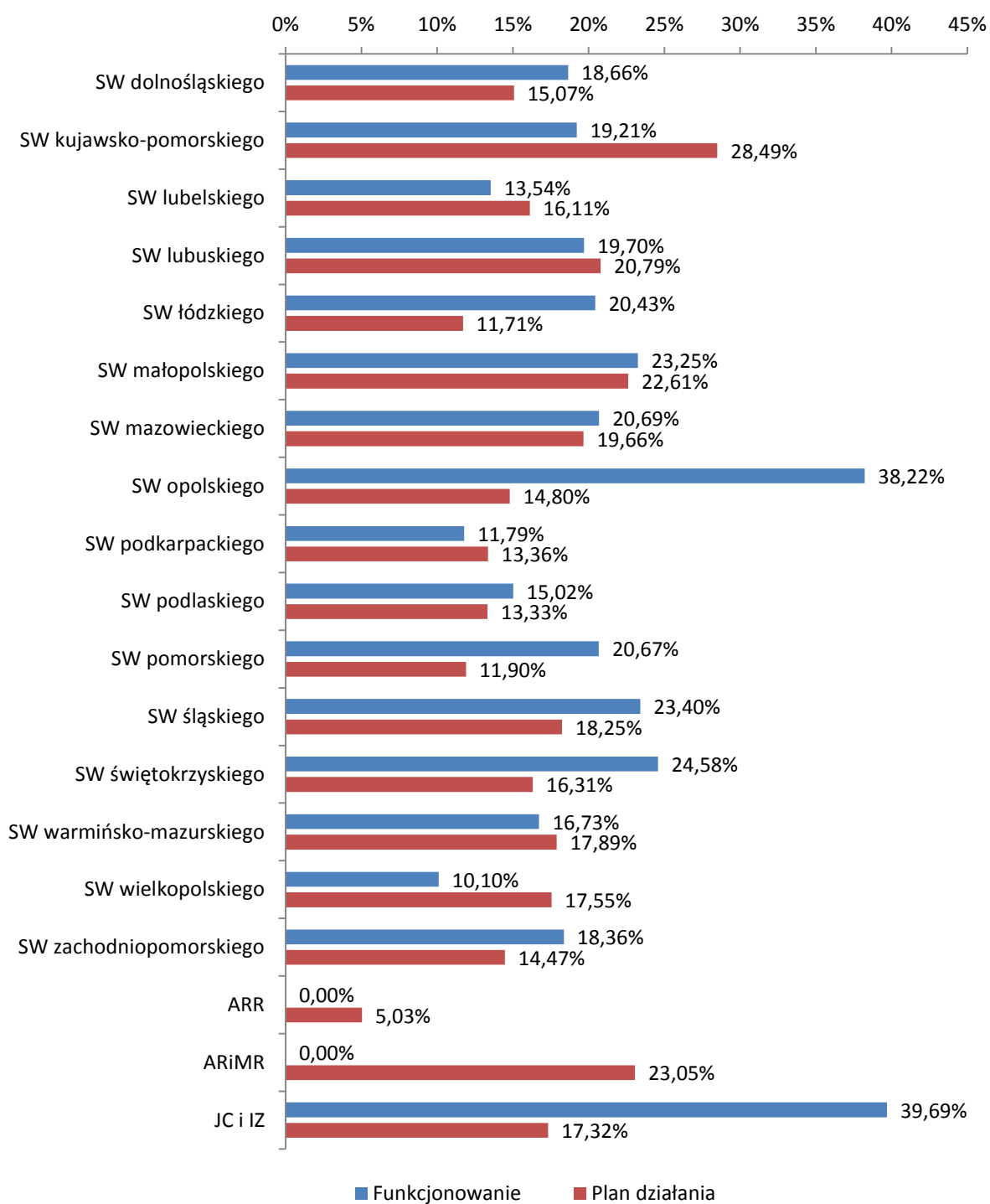

W sumie wszystkie jednostki zaangażowane we wdrażanie KSOW wydatkowały do końca 2016 r. kwotę 48,5 mln zł co stanowi 19,14% całkowitego limitu środków na Schemat II PT PROW 2014-2020. Najwyższe wykorzystanie przyznanych limitów, przekraczające 25%, obserwujemy w przypadku Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego województw: kujawsko-pomorskiego, podkarpackiego, śląskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego oraz jednostki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego. Najniższy procent wykorzystania limitu występuje w przypadku Agencji Rynku Rolnego, niewiele ponad 5%.

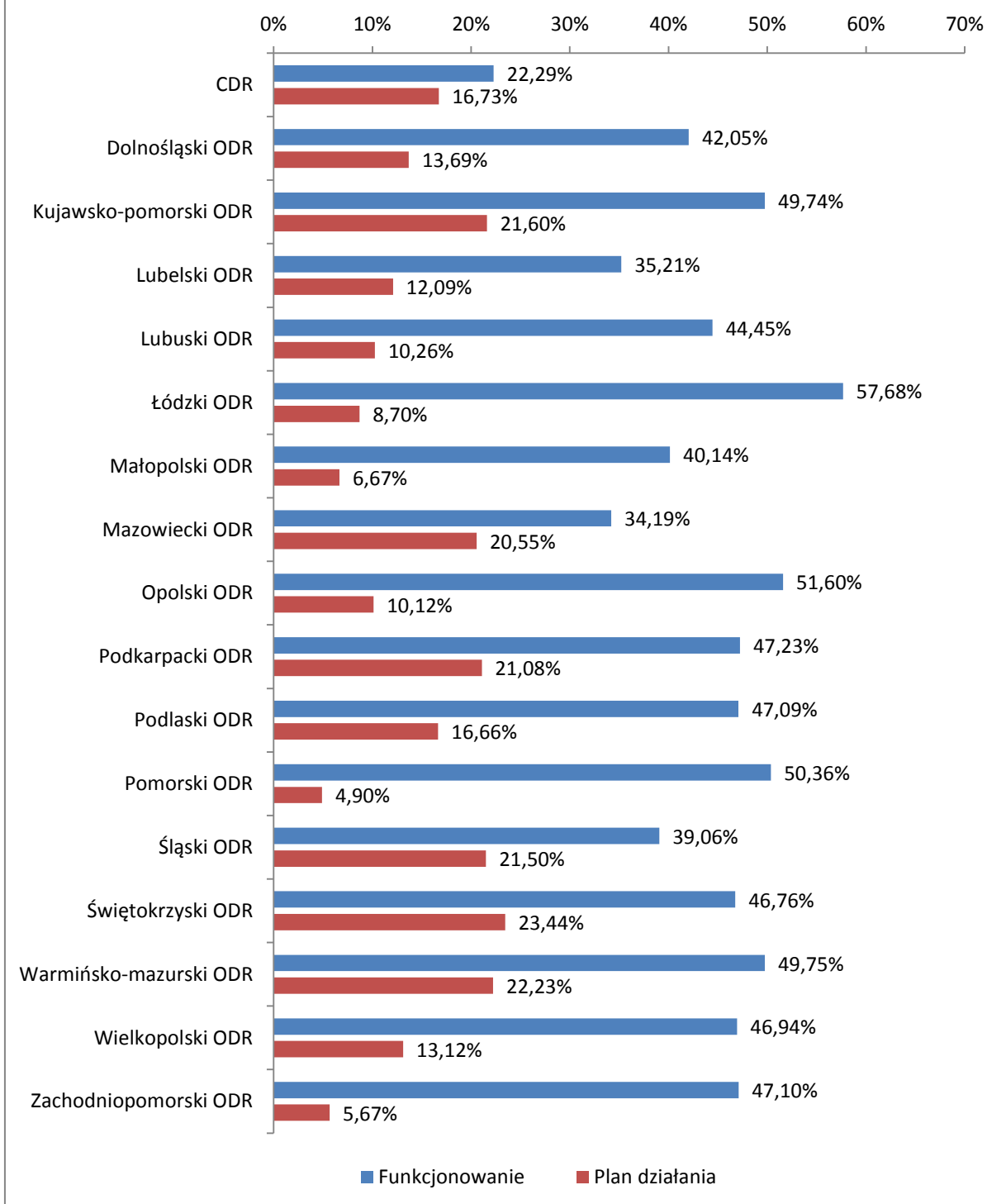
Poniżej na wykresach przedstawiono wykorzystanie limitu środków w podziale na koszty funkcjonowania³, przy założeniu maksymalnego - 25% udziału tych kosztów w przyznanych limitach oraz Planu działania 2014-2020.

³ Poniesione koszty na funkcjonowanie pobrano z Tabeli 8 Załącznika 2 do sprawozdania.

Wykorzystanie dostępnego limitu środków na funkcjonowanie oraz Plan działania

Wykorzystanie dostępnego limitu środków na funkcjonowanie oraz Plan działania

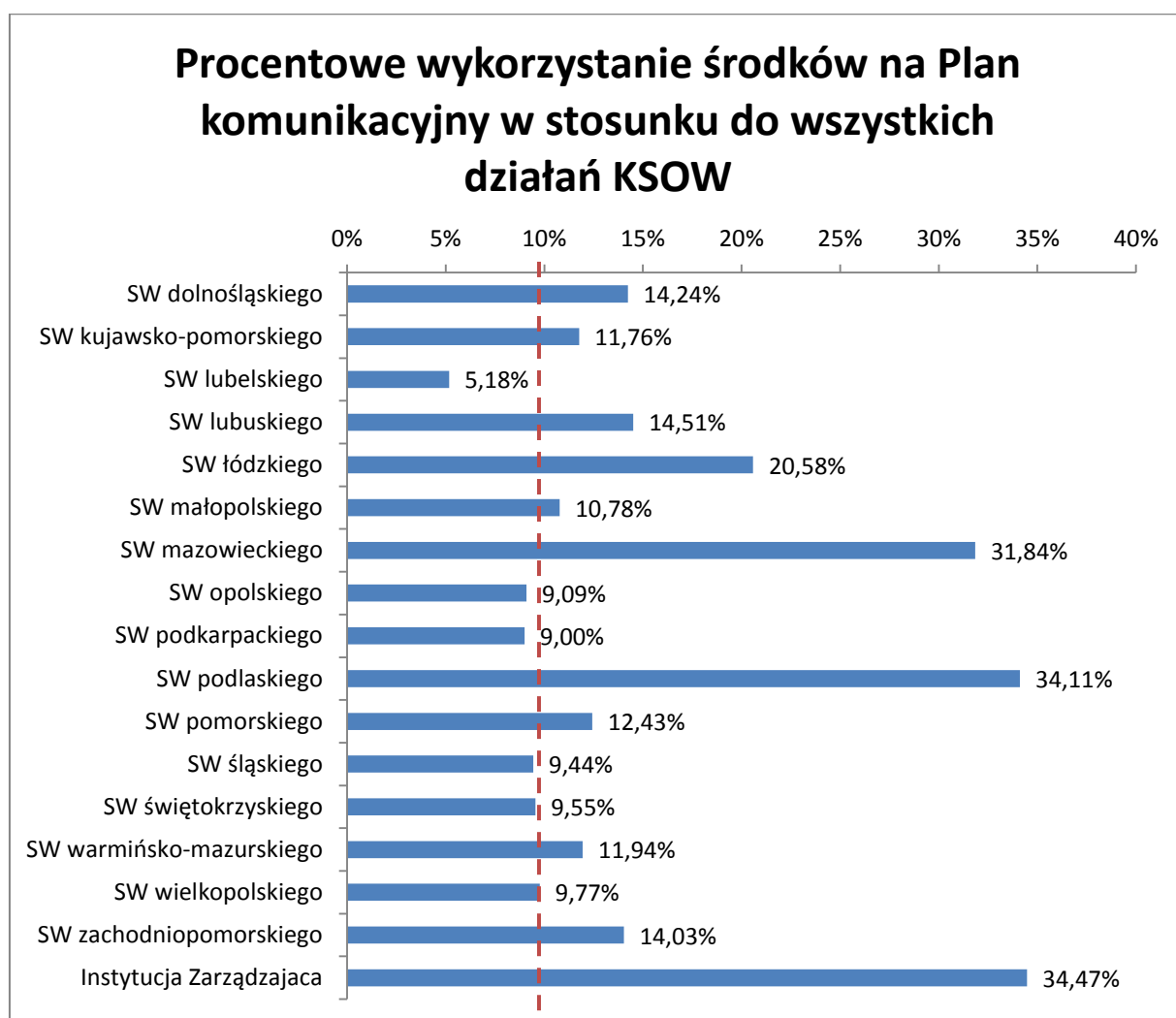
W przypadku Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego zwraca uwagę duże, oscylujące w okolicach 50%, wykorzystanie dostępnych środków na funkcjonowanie przy niewielkim, kilkunastoprocentowym wykorzystaniu środków na Plan działania.

W sumie wszystkie jednostki zaangażowane we wdrażanie Planu działania wraz partnerami zrealizowały 1005 operacji na kwotę 32,4 mln zł.

W dalszej części sprawozdania dane odnoszą się do rzeczywiście wydatkowanych środków przy zastosowaniu proporcji pomiędzy działaniami/operacjami własnymi i partnerów określonych w Rozporządzeniu.

Plan komunikacyjny

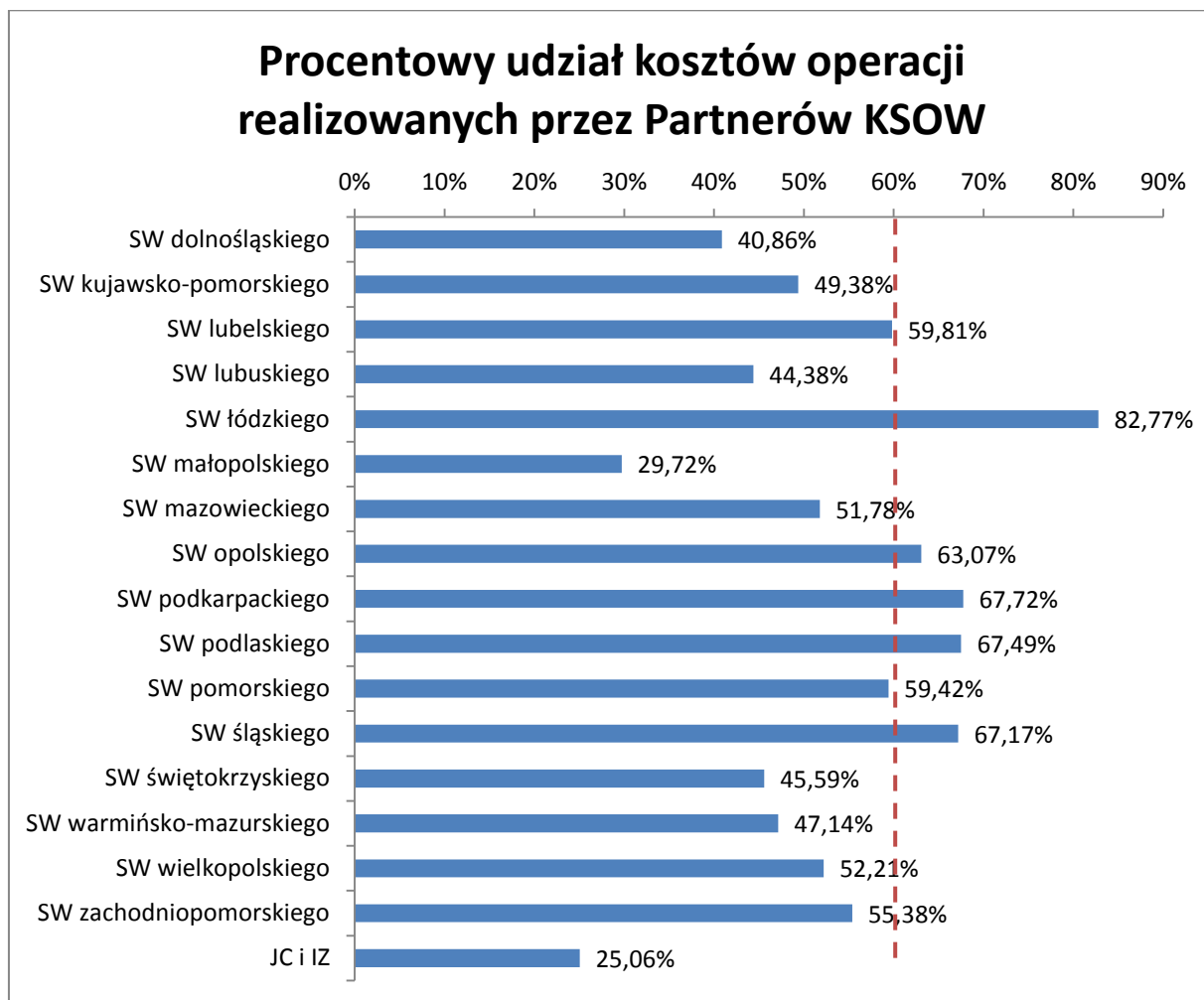
Zgodnie z rozporządzeniem na operacje w ramach Planu komunikacyjnego (działanie 8 Planu działania) należy przeznaczyć przynajmniej 10% środków przeznaczonych na wszystkie działania Planu działania 2014-2020.

Na wykresie nie uwzględniono Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Agencji Rynku Rolnego, które realizują tylko operacje w ramach Planu komunikacyjnego, więc w ich przypadku wykorzystanie wynosi 100%. Tylko w przypadku Jednostki Regionalnej województwa lubelskiego procent wykorzystania środków na plan komunikacyjny znacząco odbiega od 10% progu. W ramach Planu komunikacyjnego zrealizowano 233 operacje na kwotę 6,4 mln zł.

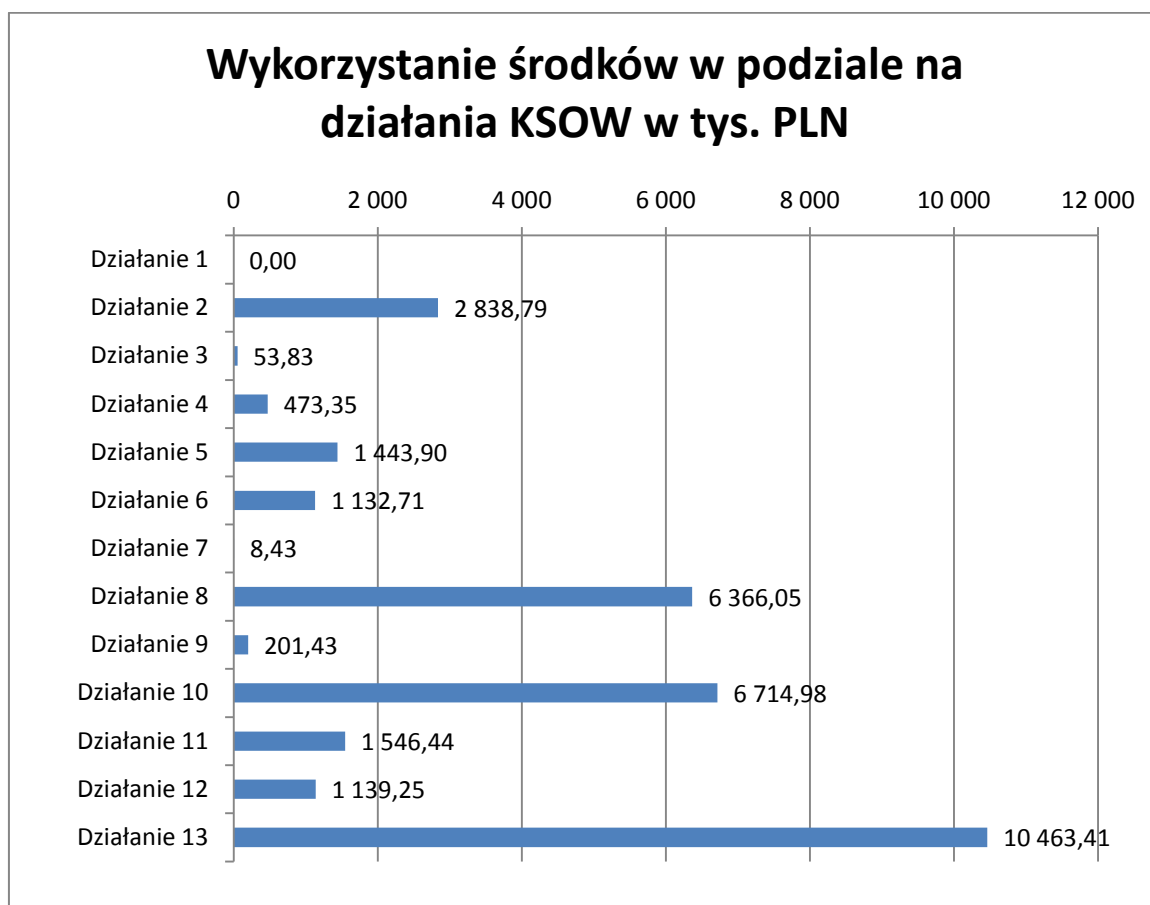
Operacje Partnerów KSOW a operacje własne w przypadku JR oraz JC wraz z IZ

Zgodnie z rozporządzeniem, po odliczeniu Planu komunikacyjnego stosunek kosztów operacji Partnerów KSOW do operacji własnych powinien wynosić 60% do 40%.

Na koniec 2016 r. 11 jednostek regionalnych KSOW oraz Jednostka Centralna wraz z Instytucją Zarządzającą nie spełnia 60% progu operacji realizowanych przez Partnerów KSOW. W przypadku JC i SW małopolskiego kwoty operacji Partnerów KSOW nie przekraczają 30% kosztów poniesionych w ramach Planu działania. W okresie sprawozdawczym zrealizowano 390 operacji partnerów na kwotę 10,4 mln zł przy 227 operacjach własnych na kwotę 8,25 mln zł.

Wykorzystanie środków w podziale na działania KSOW

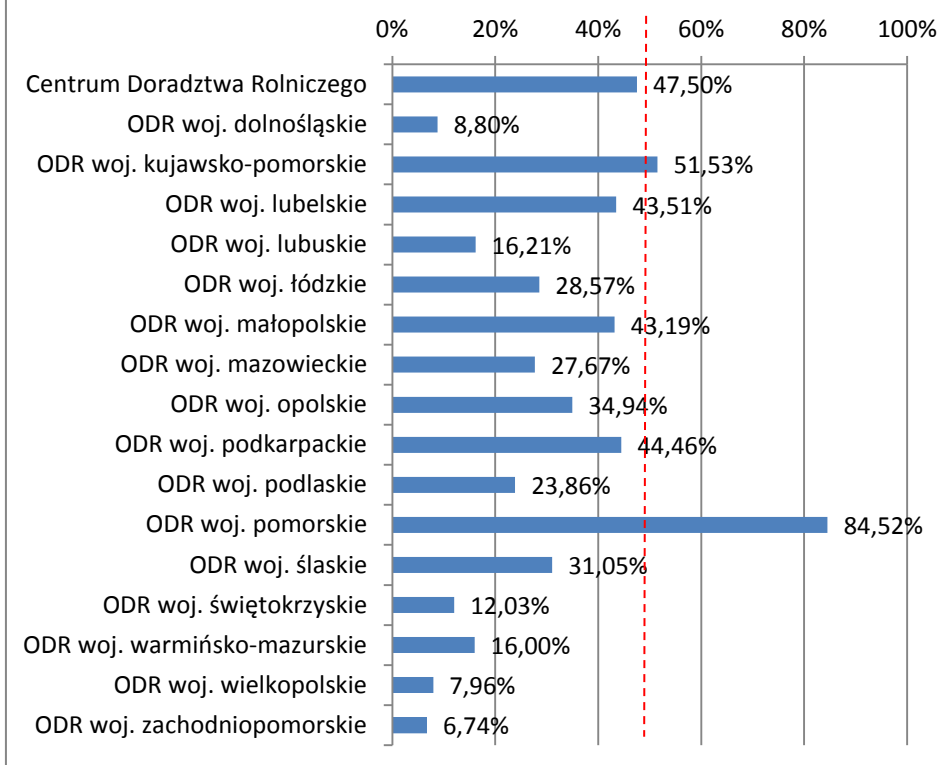
Najwięcej środków wydatkowano w ramach działania 13 „Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich” – 10,5 mln zł oraz działania 10 „Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą” – 6,7 mln zł. Ogółem w ramach działań dodatkowych KSOW (działania 10-13) wydatkowano 19,9 mln złotych co stanowi 61,34% całości wydanych środków do końca 2016 r. w ramach Planu działania 2014-2020.

Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich

W przypadku SIR rozporządzenia narzuca 50% podział kosztów pomiędzy działaniem 2 „Działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich” a działaniem 5 „Poszukiwanie partnerów KSOW do współpracy w ramach działania „Współpraca”, o którym mowa w art. 3 ust.1 pkt. 13 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020 oraz ułatwianie tej współpracy”. Procentowy udział poniesionych kosztów operacji w ramach działania 5 w stosunku do wszystkich operacji przedstawiono na poniższym wykresie.

Koszty operacji poniesionych na działanie 5 w stosunku do całości SIR

W ramach działania 5 w okresie sprawozdawczym zrealizowano 30 operacji na kwotę 1,4 mln złotych, w tym jedną zrealizowaną przez Partnera SIR, natomiast w przypadku działania 2, 125 operacji na kwotę 2,8 mln zł.

2. EFEKT REALIZACJI DZIAŁAŃ KSOW W UJĘCIU ILOŚCIOWYM

Szczegółowe dane dotyczące efektów działań KSOW w ujęciu ilościowym zrealizowane do 31 grudnia 2016r. przedstawiono w załączniku 2 do sprawozdania – plik „Załącznik 2 do Sprawozdania rocznego z realizacji Planu działania za rok 2016.xlsx”.

Format załącznika 2 do informacji rocznej z Planu działania jest zgodny ze „Wspólną Statystyką Sieci” Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich.

Do końca 2016 r. jednostki zaangażowane w realizację KSOW brały udział w 1124 wydarzeniach regionalnych, 165 krajowych i 62 międzynarodowych, w których uczestniczyło 3,9 mln osób. Przez wydarzenia rozumiane są konferencje, seminaria, szkolenia i inne wydarzenia tematyczne, a także wydarzenia o charakterze promocyjnym takich jak targi, wystawy, eventy plenerowe, które współorganizowała sieć lub w których sieć zorganizowała stoiska informacyjne. Duża liczba uczestników wynika z faktu, iż do wydarzeń wliczone są stoiska informacyjne na dużych targach krajowych i międzynarodowych, tj. Agrotavel, Natura Food, Grune Woche, BioFach.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 905 działań o charakterze szkoleniowym (warsztaty, szkolenia, wyjazdy studyjne), w których uczestniczyło ponad 43 tys. osób. Z tego w 2016 r. roku zorganizowano 776 działań w porównaniu do 129 zorganizowanych w 2015 r.

Prowadzone przez jednostki zaangażowane we wdrażanie KSOW strony internetowe były odwiedzane ok. 10 mln razy. W latach 2015 i 2016 zanotowano 3,7 mln unikalnych użytkowników zgodnie ze statystykami podawanymi przez Google Analytics. Na koniec 2016 r. funkcjonowało 11 mediów społecznościowych, co przełożyło się na 1619 opublikowanych postów na facebooku oraz 21 tweetów. Liczba fanów na Facebooku z 7623 w 2015 r. wzrosła do 35120 na koniec 2016 r.

Wydano 790 publikacji w formie książek, ulotek i broszur. Nagrano i rozpowszechniono 1129 filmów, programów telewizyjnych i audycji radiowych. Zorganizowano 62 konkursy. W ramach innych narzędzi komunikacji publikowano artykuły w prasie i internecie, wykonano tablice informacyjne a także rozpowszechniono informacje o PROW 2014-2020 na nośnikach elektronicznych.

16 Wojewódzkich Grup Roboczych ds. KSOW odbyło w 2016 r. 99 spotkań, wliczając w to tryb obiegowy.

Do końca 2016 r. przedstawiciele jednostek wdrażających uczestniczyli w 38 spotkaniach zorganizowanych przez Europejską Sieć Obszarów Wiejskich oraz EIP-AGRI. W ramach współpracy przetłumaczono i rozpowszechniono 148 informacji wydanych przez EIP-AGRI Service Point.

3. OPIS PODJĘTYCH DZIAŁAŃ W ODNIESIENIU DO EWALUACJI, W TYM EWALUACJI STRATEGII KOMUNIKACJI PROW 2014-2020

W 2016 r. przeprowadzone zostały następujące badania ewaluacyjne, których zakres dotyczył Strategii komunikacji PROW 2014-2020:

1. Dobór kanałów i narzędzi do realizacji Działania 9 „Kompleksowy projekt promocji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014-2020)” Planu komunikacyjnego PROW 2014-2020 w ramach Planu działania KSOW na lata 2014-2020,
2. Ocena systemu monitorowania i ewaluacji PROW 2014-2020.

Celem badania „Dobór kanałów i narzędzi do realizacji Działania 9...” było określenie dla Kompleksowego projektu promocji PROW 2014–2020 kanałów komunikacji, wskazanie odpowiednich możliwych do zastosowania narzędzi komunikacji oraz wskazanie i opis systemu pomiaru efektów. W ramach badania wykorzystane zostały ilościowe i jakościowe metody badawcze. Zbadany został sposób postrzegania PROW, przygotowana została charakterystyka grupy docelowej Kompleksowego projektu, nośniki informacji, wskazania odnośnie doboru kanałów i instrumentów do realizacji działań komunikacyjnych. Efektem badania jest również analiza możliwości i ograniczeń realizacji projektu, w tym ryzyka i bariery oraz opis systemu pomiaru efektów Kompleksowego projektu.

Natomiast w ramach badania „Ocena systemu monitorowania i ewaluacji PROW 2014-2020” dokonana została ocena m. in. wskaźników monitorowania Strategii komunikacji PROW 2014-2020 zawartych w załączniku 1 do Strategii. W wynikach badania zarekomendowane zostało uproszczenie wskaźników ze względu na to, że zestaw wskaźników służących monitorowaniu Strategii jest obszerny, w części zawiera wskaźniki mało użyteczne lub wskaźniki mają nieprecyzyjne definicje. Ponadto w kilku przypadkach mylnie został zakwalifikowany dany wskaźnik (jako wskaźnik rezultatu, oddziaływania). Rekomendacje i wnioski podlegają aktualnie ocenie i uwzględnienie ich w Strategii, a następnie we wzorach sprawozdań, przewidywane jest na 2017 r.

Ze względów proceduralnych badanie „Ocena wskaźników rezultatu i oddziaływania Strategii komunikacji PROW 2014-2020”, którego celem jest określenie wartości docelowej i ocena wskaźników rezultatu i oddziaływania Strategii nie zostało zrealizowane. Przeprowadzenie badania przewidywane jest na pierwsze półrocze 2017 r.

Aktualnie zlecona została realizacja badania pn. „Ocena rezultatów wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w latach 2014-2016”, w ramach której m. in. podsumowany zostanie dotychczasowy przebieg wdrażania PROW 2014-2020, dokonana zostanie ocena wyników realizacji Programu, w tym pomocy technicznej, a w jej ramach KSOW. Badanie wskaże obszary wymagające korekty tak by skutecznie poprawić efektywność wdrażania Programu.

W zakresie KSOW badanie odpowie na pytanie w jakim stopniu Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich przyczynia się do osiągnięcia celów, o których mowa w art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, tj.

- a) zwiększenia udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu programu rozwoju obszarów wiejskich;
  - b) podniesienia jakości wdrażania programu rozwoju obszarów wiejskich;
  - c) informowania społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i o możliwościach finansowania;
  - d) wspierania innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
- Litera c odnosi się bezpośrednio do działań informacyjnych i reklamowych opisanych w Strategii.

4. PODSUMOWANIE GŁÓWNYCH PROBLEMÓW NAPOTKANYCH PODCZAS WDRAŻANIA KSOW ORAZ PODJĘTYCH ŚRODKÓW NAPRAWCZYCH

Zestawienie problemów wskazanych przez jednostki regionalne, IZ, SIR.

1. Długotrwała procedura dokonywania zmian w dwuletnim planie operacyjnym KSOW 2016-2017 i ich akceptacji przez Grupę Roboczą ds. KSOW. W 2016 roku pierwsze zmiany do Planu Operacyjnego KSOW na 2016 rok zostały zaakceptowane w październiku 2016 roku, co uniemożliwiło bądź utrudniło np. ze względu na konieczność przeprowadzenia postępowań przetargowych realizację operacji, o których dodanie wnioskowano w zmianach do PO KSOW 2016-2017. (*dolnośląskie, lubuskie, podkarpackie, zachodniopomorskie, SIR*)
Podjęte środki naprawcze – w przygotowanym rozporządzeniu w sprawie krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 procedura zmian w PO została uproszczona (rozporządzenie weszło w życie 25 stycznia 2017 r.)
2. Brak rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty Pomocy Technicznej w ramach PROW na lata 2014-2020, a co za tym idzie brak zakresu i maksymalnej wysokości kosztów kwalifikowalnych dla operacji realizowanych w PO KSOW 2014-2020, w tym zasad korzystania z zasobów własnych partnerów przy realizacji operacji np. zasoby kadrowe, hotele, catering, transport; rozliczania kosztów administracyjnych operacji (w tym osobowych); zakupu środków trwałych. (*lubelskie, lubuskie, łódzkie, mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie, SIR*)
Podjęte środki naprawcze – weszło w życie Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy technicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
3. Brak odpowiednich zapisów w dokumentach legislacyjnych tj. w Ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. poz. 349) lub Rozporządzeniu Ministra

Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 września 2015 roku w sprawie funkcjonowania krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 1552) dotyczących: (*lubelskie, podlaskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie*)

- a. procedury wyboru projektów do realizacji w ramach planu operacyjnego spełniającej wymagania trybu konkursowego;
- b. formy przekazywania partnerom KSOW środków finansowych na realizację operacji. Z uwagi na fakt, że realizacja KSOW jest zadaniem delegowanym SW, a środki przeznaczone na ten cel stanowią dotację celową, wydatkowanie ich możliwe jest jedynie w formie:
  - i. zamówień publicznych udzielanych przez poszczególne samorządy województw,
  - ii. na podstawie art.219 ust.2 ustawy o finansach publicznych poprzez udzielenie dotacji przedmiotowej, jeśli odrębne przepisy tak stanowią;
- c. wobec braku odpowiednich zapisów w ustawie z 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem EFROW w ramach PROW na lata 2014-2020 udzielanie dotacji podmiotom realizującym operacje w ramach KSOW zdaniem niektórych SW jest niemożliwe;
- d. dozwolonego współfinansowania projektów realizowanych przez partnerów KSOW z innych środków publicznych;
- e. wskazania czy realizacja przez partnera/wnioskodawcę projektu jest pomocą publiczną.

Podjęte środki naprawcze – wejście w życie ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 oraz niektórych innych ustaw.

4. Brak możliwości ogłoszenia w 2016 roku naboru projektów partnerów sieci do realizacji w roku 2017, co wprowadziło duże ograniczenia czasowe, tj. zbyt krótki termin na przygotowanie wniosków przez partnerów sieci i rozstrzygnięcie konkursu (*lubuskie, łódzkie, podkarpackie, śląskie*)
5. Niejednolite/ niespójne zasady sprawozdawczości oraz ograniczony czas na przekazywanie danych do IZ (przesyłanie przez jednostkę centralną zestawień z kolejnymi danymi koniecznymi do wypełniania tabel, których nie żądano poprzednio, brak jednolitej i spójnej instrukcji wypełniania sprawozdań). (*pomorskie*)

Podjęte środki naprawcze – w sierpniu 2016 r. opracowano instrukcje do wszystkich sprawozdań.

6. Zbyt mała kwota przeznaczona na funkcjonowanie SIR (obecnie dostępne środki nie są w stanie pokryć kosztów związanych z wynagrodzeniem pracowników wykonujących zadania na rzecz SIR, delegacjami, zakupem materiałów biurowych, utrzymaniem biura itp. do końca okresu programowania tj. czerwca 2023 r.). Zbyt mała liczba etatów zaplanowanych na realizację zadań SIR tj. 2. Na podstawie dwuletnich doświadczeń związanych z ww. zadaniami zarówno CDR jaki i WODR nie są w stanie wypełnić wszystkich obowiązków

nałożonych rozporządzeniem o KSOW jeśli na realizację tych zadań przeznaczone są tylko 2 etaty. Pracownicy poświęcają czas przede wszystkim na wypełnianie comiesięcznych monitoringów i sprawozdań, a także na kontrolę dokumentacji związanej z realizacją dwuletnich Planów Operacyjnych. Nie są natomiast w stanie skupić się na pracy w terenie tj. identyfikacji problemów w rolnictwie, leśnictwie, przetwórstwie i na obszarach wiejskich, które wymagają wdrożenia innowacyjnych rozwiązań, identyfikację i promocję już wdrożonych innowacji, aktywizację potencjalnych partnerów, promocję Sieci itp. *(SIR)*

Podjęte środki naprawcze – IZ wystąpiła do KE o zwiększenie dostępnego limitu pomocy technicznej w ramach PROW 2014-2020.

7. Brak możliwości wydatkowania zaoszczędzonych środków w danym roku kalendarzowym. Problem związany jest z tym, że plany finansowe Ośrodków Doradztwa Rolniczego na dany rok są tworzone w połowie roku poprzedzającego. W związku z powyższym wydatki na SIR na rok 2016 zostały zaplanowane w połowie roku 2015 kiedy to nie były znane wytyczne dotyczące realizacji zadań na rzecz SIR oraz pomocy technicznej m.in. przyznane limity pomocy technicznej oraz obowiązujące proporcje pomiędzy wydatkami na funkcjonowanie oraz realizację dwuletnich Planów Operacyjnych. Skutkowało to zaplanowaniem większej kwoty na tzw. funkcjonowanie niż Ośrodki były w stanie wydać. Jednak aby dokonać przesunięcia środków z funkcjonowania na realizację operacji niezbędne jest sporządzenie korekty planu finansowego oraz jej akceptacja przez Departament Finansów MRiRW. W niektórych przypadkach ta procedura trwała bardzo długo i nie zawsze kończyła się akceptacją DF. Skutkowało to koniecznością zwrócenia części dotacji, która mogłaby być przeznaczona na realizację większej liczby projektów. *(SIR)*
8. Późne podpisanie umów dotacyjnych spowodowało w wielu WODR wstrzymanie się z realizacją operacji, tj. przeniesienie jej w czasie bądź całkowitej rezygnacji z wykonania. Ośrodki musiałyby zainwestować pieniądze ze środków własnych. *(SIR)*
9. Kwestie proceduralne, wynikające ze zmian warunków realizacji zamówień publicznych (warunki wyboru wykonawcy w ramach zapytania ofertowego), które przyczyniły się do konieczności zwiększenia nakładów czasu pracy i zaangażowania związanego z gromadzeniem dokumentacji niezbędnej do uruchomienia działań. Niemniej jednak bardzo dużym problemem, który zdeterminował realizację projektów w 2016 r., był aspekt zewnętrzny. Po zakończeniu procedur dot. wyboru wykonawców w kilku przypadkach wyłonieni Wykonawcy odstąpili od podpisania umowy na realizację działań w ramach Planu Operacyjnego KSOW, w tym również w ramach działania przewidzianego w Planie Komunikacyjnym. Co więcej, w ramach działania z Planu Komunikacyjnego, to Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi odstąpiło od umowy, z uwagi na zwłokę w wykonaniu przedmiotu umowy. *(IZ)*

W przypadku jednostek regionalnych województwa kujawsko-pomorskiego, małopolskiego, opolskiego, świętokrzyskiego oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Agencji Rozwoju Regionalnego w okresie sprawozdawczym nie napotkano znaczących problemów podczas zarządzania KSOW.

5. KROKI PODJĘTE W CELU ZAPEWNIENIA UPOWSZECHNIANIA PROGRAMU

(zgodnie z art. 66 ust. 1, lit. i rozporządzenia 1305/2013)

Podczas realizacji działań objętych Planem Operacyjnym KSOW na lata 2016-2017 zapewniano upowszechnienie informacji o Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 oraz o Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Upowszechnianie informacji o PROW było realizowane na podstawie rozporządzenia wykonawczego Komisji UE nr 808/2014 z dnia 17 lipca 2014 r., książki wizualizacji zamieszczonej na stronie MRiRW oraz wytycznych określonych w piśmie z dnia 28 października 2015 r. o sygn. PT/zks/isz-501-17/15(1283).

Najczęściej realizowaną formą przekazywania informacji były konferencje, spotkania szkoleniowo-informacyjne, warsztaty, szkolenia i spotkania informacyjne podczas, których dystrybuowano materiały informacyjno-promocyjne dotyczące Programu.

Utrzymywany był kontakt ze środkami masowego przekazu: telewizja, radio, prasa, w szczególności emisja audycji radiowych w krajowych i regionalnych rozgłośniach radiowych oraz wątków nt. PROW w programach i audycjach telewizyjnych.

Dystrybuowane były materiały informacyjno-promocyjne dot. PROW 2014-2020, m.in. w trakcie konferencji, szkoleń, spotkań szkoleniowo-informacyjnych, a także podczas większych imprez poświęconych rolnictwu i obszarom wiejskim.

Informacje dotyczące Programu udzielane były również podczas międzynarodowych i ogólnopolskich imprez o charakterze rolniczym, targów, imprez plenerowych – w formie stoisk informacyjnych.

Do informowania i rozpowszechniania informacji o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w księdze wizualizacji znaku PROW na lata 2014-2020 zobowiązywano w umowach wykonawców poszczególnych zadań w ramach operacji własnych. Również w umowach zawartych z Partnerami KSOW na realizację operacji objętych Planem operacyjnym KSOW na lata 2016-2017 zawarto zapisy zobowiązujący Partnera KSOW do odpowiedniego oznakowania dokumentacji, materiałów i miejsc realizacji operacji.

Ponadto departamenty MRiRW oraz jednostki regionalne obowiązek informowania zapewniały niekiedy także we własnym zakresie, np. poprzez udostępnianie banerów/roll-upów/plakatów opatrzonych logotypami zgodnie z księgą wizualizacji znaku PROW na lata 2014-2020 i przekazywanie informacji ustnej w trakcie operacji w których uczestniczyły np. konferencji, szkoleń, wyjazdów.

Informacje o PROW 2014-2020 były zamieszczane zarówno na portalu ksow.pl jak i stronach własnych podmiotów tworzących strukturę KSOW.

Prowadzone były Punkty Informacyjne PROW 2014-2020, w których udzielano informacji na temat Programu oraz dystrybuowano materiały informacyjno-promocyjne. Dodatkowo Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa prowadzi bezpłatną infolinię, na której można

otrzymać informację o pomocy udzielanej przez ARiMR. Infolinię obsługują osoby niedowidzące lub niewidome, co przyczynia się do niwelowania wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Sposób informowania o źródle finansowania i wkładzie finansowym UE był uzależniony od rodzaju operacji i różnorodności wykorzystywanych nośników, m.in.:

1. imprezy plenerowe (targi, wystawy, dożynki itp.) oznakowane poprzez ekspozycje,
2. roll-upów/ banerów/plansz zawierających wymagane logotypy, ponadto informacje o wsparciu ze środków EFROW była przekazywana przez pracowników obsługujących stoiska,
3. spotkania informacyjne/szkolenia/konferencje/warsztaty/wyjazdy oznakowane były zgodnie z wymogami, poprzez ekspozycje wizualizacji znaku PROW 2014-2020 w salach, oznakowanie prezentacji, list obecności oraz innych materiałów informacyjnych przeznaczonych dla uczestników,
4. audycje radiowe zawierały odwołanie słowne, audycje telewizyjne opatrzone były planszą z odpowiednimi logotypami i odwołaniem słownym,
5. materiały informacyjne/materiały informacyjno-promocyjne / roll-upy/artykuły prasowe promujące Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, KSOW oraz materiały informacyjne dotyczące poszczególnych operacji zawierały odpowiednie logotypy oraz slogany,
6. gadżety/długopisy/notesy/kalendarze i inne materiały promocyjne zawierały odpowiednie logotypy oraz slogany.

Przy realizacji działań w ramach Plan Operacyjny na lata 2016-2017, w zależności od rodzaju operacji i typu nośnika zamieszczano następujące informacje:

1. wymagane logotypy (tj. co najmniej UE, KSOW, PROW 2014-2020) oraz slogan „Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie”
2. wymagane logotypy oraz slogany: „Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie”; Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi; Projekt/audycja/materiał/publikacja opracowana przez....; Projekt/audycja/publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020”.

6. KROKI PODJĘTE W CELU REALIZACJI DZIAŁAŃ ZAPEWNIAJĄCYCH ZAANGAŻOWANIE PARTNERÓW *(o których mowa w art. 5 ust. 1 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013)*

W 2015 r. ogłoszono otwarty nabór wniosków dla partnerów KSOW w ramach PO 2016-2017 na projekty realizowane w 2016 r. W jego wyniku w 2016 r. zrealizowano 294 operacje

zgłoszone przez partnerów jednostek regionalnych oraz jedną przez partnera SIR, w województwie śląskim. Łączna kwota zrealizowanych operacji to prawie 8 milionów złotych. W roku 2016 na poziomie krajowym nie realizowano projektów partnerskich w ramach planu operacyjnego. Niemniej jednak zostały podjęte i zrealizowane działania polegające na zmianie aktów prawnych (ustawy EFRROW, rozporządzenia ds. KSOW), dokumentacji oraz procedur w celu przeprowadzenia konkursu na wybór operacji zgłoszonych przez partnerów KSOW. Konkurs został ogłoszony w styczniu 2017 roku, tym samym rok 2016 na poziomie krajowym był okresem przejściowym, podczas którego partnerzy KSOW angażowali się w realizację działań KSOW ale bezpośrednio operacji nie realizowali.

Partnerzy KSOW aktywnie uczestniczyli w operacjach własnych realizowanych przez jednostki regionalne, przykładowo:

- W województwie wielkopolskim w większości operacja własnych brały udział Lokalne Grupy Działania. Były to zarówno wydarzenia krajowe, jak i zagraniczne, podczas których Lokalne Grupy Działania miały możliwość nawiązywania kontaktów, promocji regionu oraz budowania kapitału społecznego. Podczas wydarzeń takich jak: Targi Agrotravel, Targi Grune Woche, Targi Tour Salon, Dożynki Prezydenckie w Spale, Dzień Św. Marcina w Brukseli – grupy ze swojej strony zapewniały obecność lokalnych twórców i zespołów ludowych, promowały lokalne produkty kulinarne oraz rękodzieło. Współpraca z LGD miała miejsce również w przypadku spotkań z delegacjami regionów partnerskich z zagranicy odwiedzających Wielkopolskę.
- Na konkurs „Wieś na weekend”, który był operacją własną województwa kujawsko-pomorskiego wpłynęło 88 wniosków od partnerów, z których do realizacji skierowano 26 projektów. Konkurs dotyczył organizacji lokalnych imprez weekendowych, które miały na celu aktywizację lokalnej społeczności do działań partnerskich.

W województwach: małopolskim, opolskim i pomorskim odbyły się spotkania z partnerami / potencjalnymi partnerami KSOW. Celem tych spotkań było przybliżenie specyfiki zadań realizowanych w JR KSOW oraz form współpracy.

Do informowania partnerów o możliwości realizacji operacji, udziału w operacjach własnych oraz wydarzeniach w ramach sieci wykorzystywano narzędzia internetowe: zarówno portal ksow.pl jak i strony własne jednostek oraz wysyłano informacje bezpośrednio na skrzynki email partnerów. JR województwa mazowieckiego wydawała cykliczny newsletter z aktualnościami KSOW.

We wszystkich jednostkach regionalnych działają Wojewódzkie Grupy Robocze ds. KSOW, pełniących rolę organu opiniotawczo-doradczego, w skład którego wchodzi przedstawiciele sektora prywatnego (przedsiębiorcy), organizacji pozarządowych, instytucji naukowych, samorządu terytorialnego oraz Lokalnych Grup Działania. Do zadań wojewódzkich grup roboczych m.in. należy zapewnienie wymiany wiedzy tematycznej, analitycznej i ułatwianie współpracy pomiędzy partnerami KSOW.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego w ramach operacji własnych zaangażowano jednostki badawczo-naukowe, przedsiębiorstwa, rolników – partnerów KSOW. Przeprowadziły kampanię promocyjną SIR, zachęcającą do partnerstwa w ramach SIR i rejestracji w bazie partnerów SIR, wysłano zaproszenia do potencjalnych partnerów i przeprowadzono spotkania z zainteresowanymi podmiotami. 31 grudnia 2016 r. baza partnerów SIR liczyła 366 podmiotów.

7. INFORMACJA O PRZEPROWADZONYCH KONTROLACH W RAMACH REALIZACJI PLANÓW OPERACYJNYCH ORAZ ICH WYNIKÓW

W 2016 r. w jednostce regionalnej województwa pomorskiego została przeprowadzona kontrola przez Pomorski Urząd Wojewódzki, której zakres obejmował m.in. działania zrealizowane w ramach Planu operacyjnego 2014-2015. Kontrola otrzymała wynik pozytywny – nie stwierdzono żadnych uchybień.

W przypadku pozostałych jednostek regionalnych, Instytucji Zarządzającej, agencji płatniczych oraz Centrum Doradztwa Rolniczego wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, żaden z ww. podmiotów nie był kontrolowany w ramach realizacji planów operacyjnych.